

Monády a příčinnost

Leibniz předpokládá (v *Principech přírody etc.*, xxxx, s. 146), že „existuje dokonalá harmonie mezi percepcemi monády a pohyby těles, která je od počátku světa předzjednána mezi soustavou finálních příčin a soustavou příčin působících“. Toto pojetí vlastně naznačuje, že souhra (harmonie) mezi tzv. příčinami působícími (*causae efficientes*) a tzv. příčinami finálními (*causae finales*) není samočinná, ale že musí být zjednána a zajišťována z jiného zdroje, tj. – v případě Leibnizových monád – Monádou monád. Protože jde o harmonii univerzální, tj. platnou pro všechny monády (přesně: pro jejich vnitřní vyčeřování, tj. vývoj), vzniká otázka, jak jsou možné tak velké rozdíly mezi nimi. Tyto rozdíly totiž nelze odvozovat z oné harmonie, neboť ta – jakožto univerzální – musí být závazná pro všechny stejně. Právě v tomto bodě se ukazuje skutečný význam Leibnizova důrazu na to, že monády jsou vnitřně činné, aktivní. Je-li však aktivita monád jen ryze niterné (vnitřní) povahy, máme před sebou ještě jednu důležitou otázku, jakou úlohu má ve vnitřním vývoji monády ona „účinná kauzalita“ vedle kauzality finální (neboli télické). Vzhledem k tomu, že Leibniz o (účinných) příčinách ví, že nejsou (přínejmenším některé z nich) věčné (např. není věčná příčina dne, neboť jednou přestane existovat – s. 148), lze mít za to, že jde také o „příčiny“ vnitřní povahy. Harmonie mezi vnitřní účinnou příčinností a vnitřní téličností tedy záleží na aktivitě monády a není fatálně řízena („harmonizována“) pro všechny monády stejně, univerzálně. Zajištěnost „dokonalé harmonie“ mezi obojím druhem příčin tedy neznamena (nemusí znamenat a podle Leibnize vsutku neznamena) předzjednanost veškerého individuálního vnitřního vývoje všech monád. U Leibnize proto nejde o žádný pankauzalizmus, a to ani v tom smyslu, že jsou uznány vedle příčin účinných také příčiny finální. Vedle obojích tu totiž musí zůstat jistý prostor pro nahodilost, přesněji pro kontingenci. Tím nemám být zpochybněna ona „přísná řízenost“, o níž Leibniz mluví (149); příkladem mu je skutečnost, že „živočichové obecně při početí nebo plození nikdy nevznikají zcela nově“, což ovšem vůbec neznamena, že cosi nového by tam přece jen vůbec nikterak a nikdy nebylo.

(Písek, 011221-1.)